

Het paleis van Knossos - Verloren in het labrynt

PAS MAAR OP OF IK EET JE OP

De Griekse legende vertelt dat het paleis van Knossos ontworpen werd voor koning Minos van Kreta. Her was een echt doolhof, en daarom spreekt men ook wel eens van het labrynt van Knossos. In een kamer van dit paleis leefde de Minotaurus, een monster met een stierenkop, dat regelmatig mensenoffers vroeg. Wie zich in het labrynt waagde, liep onvermijdelijk verloren en werd uiteindelijk door de Minotaurus verslonden.

CHRISTINE BUYLE

Nadat koning Minos de stad Athene had overwonnen, eiste hij dat om de negen jaar veertien Atheense

jongens en meisjes naar Kreta gestuurd werden, als voedsel voor het monster. De derde keer bood Theseus, de zoon van de Atheense koning, zich vrijwillig aan om een einde te maken aan deze wrede vernedering. Op Kreta wist hij het vertrouwen te winnen van Ariadne, de dochter van koning Minos. Ze gaf hem een kluit wol (een bol garen) en een toverzwaard. Theseus drong het labrynt binnen en doodde de Minotaurus. De 'draad van Ariadne' had hij ontrold tijdens zijn tocht in het doolhof en zo wist hij de uitgang terug te vinden. Samen met Ariadne vluchtte hij weg van Kreta.

EN DE REALITEIT?

De geschiedenis vertelt een heel ander verhaal. Het paleis voert ons terug naar de periode van de minoïsche cultuur (2700-1400 v.C.). Minos is niet de naam van een koning, zoals de legende beweert, maar een koninklijke titel, zoals 'farao' bij de Egyptenaren.

De Kretenzers beschouwden hun eiland als een wereld op zich. Het behoorde niet tot Hellas (Griekenland) en evenmin tot Afrika. Maar er bestonden wel contacten met het Griekse vasteland en Egypte. Als eilandbewoners waren ze verplicht om zich toe te leggen op de scheepvaart. De oudste schepen hadden geen roer of mast. Ze werden gewoon op het strand getrokken of

afgemeerd in ondiep water. Later werden grote schepen gebouwd, die voor anker gingen in aangelegde havens met voldoende diepgang. Rond 1500 v.C. kenden ze talrijke scheepstypen: van schepen voor vijf roeiers tot schepen van wel dertig meter lang, met vijftig scheepslui. Door hun grote vloot hadden de Kretenzers een overwicht op zee. Of ze ook een veroveringspolitiek gevoerd hebben, is niet erg duidelijk. In elk geval maakte deze vloot het mogelijk om handel te drijven. Op andere eilanden en kustgebieden is de invloed van de minoïsche beschaving duidelijk merkbaar. Op Rhodos en Cyprus bijvoorbeeld werd minoïsch aardewerk teruggevonden.

Omstreeks 1500 v.C. werd Kreta overspoeld door een reusachtige vloedgolf, als gevolg van een vulkaanuitbarsting op het naburige eiland Santorini. De minoïsche cultuur herstelde zich slechts moeizaam. Rond 1400 v.C. veroverden de Myceners het eiland, en dit betekende het einde van de minoïsche beschaving.

VOLG DE GIDS

Maar laat ons terugkeren naar het labrynt van Knossos. Op Kreta stonden toen talrijke paleizen, een uiting van de rijkdom van deze maatschappij. Maar het paleis van Knossos is wel één van de grootste en

eigenzinnigste. Het werd opgetrokken in de zestiende eeuw v.C. en telde op sommige plaatsen vier of vijf verdiepingen. Het complex had een oppervlakte van eenentwintigduizend vierkante meter en telde waarschijnlijk duizend driehonderd kamers. Er werden er achthonderd gelokaliseerd. Die overvloed aan kamers werd zonder enig plan bij elkaar gevoegd. Het was niet de bedoeling om een doolhof aan te leggen, maar het resultaat ziet er wel zo uit!

Het middelpunt van het paleizencomplex werd gevormd door een groot binnenhof. Vermoedelijk werden hier stierengevechten georganiseerd. Rondom dit plein lagen de vertrekken, allemaal verschillend van grootte en bestemming. Zo had je ontvangst- en bestuurlijke ruimten, cultusruimten, magazijnen, werkplaatsen, kelders en woningen voor bedienden. Maar er waren ook woonruimten met waterverwarming, badkamers met zitbaden en zelfs toiletten met waterspoeling. Smalle gangen en prachtige trappen verbonden al deze plaatsen. Een echte architectonische vondst waren de luchtkokers. Deze open binnenruimten, omring door zuilen, verschaften licht en lucht aan de omliggende vertrekken, zelfs aan de onderste verdieping.

In het paleis was de troonzaal het centrum. Hier zetelde de Minos, de koning-priester, op zijn troon. Priesters en raadslieden namen plaats op stenen banken. De muren van de troonzaal waren versierd met fresco's. De muurschilderingen stelden griffioenen voor, fabelachtige dieren met het bovenlichaam van een adelaar en het onderlichaam van een leeuw. Moesten ze de koningstroon bewaken? Naast de troonzaal lagen nog allerlei andere ruimten. Beroemd is de zaal met de dubbele bijlen. (In het Grieks wordt die dubbele bijl *labrys* genoemd. Misschien is er een verband tussen dit woord en het woord labyrint.) De dubbele bijl stond op verschillende steenblokken gekrast. Waarschijnlijk was het een heilig werktuig om de offerdieren te doden.

Ook andere zalen werden overvloedig gedecoreerd. De resten van de 'echte' fresco's bevinden zich in het archeologisch museum van Iraklion. In het paleis zelf kun je enkel kopieën bekijken. Maar zo krijg je toch een idee van hoe het er vroeger uitzag. Beroemd zijn de fresco's van het stierspringen. Jongemannen en vrouwen grijpen een aanstormende stier bij de horens en springen in een sierlijke salto over het dier heen. Op de afbeelding gaat dit schijnbaar moeiteloos: de atleten zijn bijzonder elegant.

In het museum van Iraklion kun je ook de 'blauwe dames' bewonderen, met hun ingewikkelde kapsels. Eén van de meisjes ziet er zo modern uit dat ze *la Parisienne* wordt genoemd.

De muren werden verstevigd door grote, verticale en horizontale houten balken. Plafonds en trappen rustten op houten zuilen, die van boven naar onder toe versmalden of 'verjongden'. Bovenaan de zuilen zat een rond kussenblok, bekroond met een vierhoekige afdekplaat. Evans meende dat die zuilen rood en zwart geschilderd waren. De daken van de gebouwen waren versierd met stierenhorens. Het dier speelde immers een grote rol in de minoïsche godsdienst o.a. in de vruchtbaarheidscultus en als symbool van de kwade, aardse krachten.

Ook in de kelders bevonden zich talrijke vertrekken. De magazijnen stonden vol manshoge kruiken. In deze zogenaamde *pithoi* werden wijn, olijfolie, graan en peulvruchten bewaard. De werkplaatsen van de ambachtslieden en kunstenaars vond je ook in de kelders. De Kretenzers hadden immers een gevarieerde cultuur met potenbakkers, vazenschilders, goudsmeden, steenkappers en ivoorbewerkers.

WONING OF HEILIGDOM?

Welke functie de paleizen in de minoïsche cultuur hadden, blijft nog een raadsel. Sir Evans sprak van paleizen en beschouwde ze als woongelegenheden voor de Minos en zijn gevolg. Andere beweren dat het necropolen of begraafplaatsen waren. Het complex heeft immers geen vestingmuren en de ingang is steeds naar het westen gekeerd, dus de kant van de ondergaande zon.

Of waren het heiligdommen waar priesters en priesteressen erediensten hielden? Verder onderzoek zal misschien ooit een antwoord bieden op dit raadsel.

BEWAREN OF HEROPBOUWEN?

De beroemde archeoloog H.Schliemann (1822-1890) vermoedde dat het paleis van koning Minos nabij de stad Iraklion lag. Maar pas in 1899 begon de Britse archeoloog Sir Arthur Evans met de opgravingen. Hij werkte er 35 jaar lang aan. Eén van de vragen waarmee archeologen telkens opnieuw geconfronteerd worden is: tonen we de bezoekers een ruïne en bewaren we zo goed mogelijk wat er nog overblijft? Of kiezen we voor restauratie en reconstructie, het heropbouwen van het complex zoals we denken dat het er vroeger uitzag. Als je enkel die muurresten laat zien, krijgt de bezoeker enkel een idee van de plattegrond. De rest van het gebouw moet je fantasie dan maar aanvullen. Bij reconstructie krijg je natuurlijk een beter beeld, maar het grote gevaar is dat het 'nieuwe' gebouw niet volledig op het oude lijkt. Het is immers niet eenvoudig om uit de overblijfselen en eventueel uit andere bronnen (als je geluk hebt zijn er tekeningen of beschrijvingen) een juist beeld van het oude gebouw te vormen. Er komt meestal heel wat interpretatie aan te pas. En misschien worden later nog bronnen ontdekt die weer een ander licht werpen op de opgravingen.